

Περιεχόμενα

1. ΠΟΙΟΙ ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΥΝ ΝΑ ΜΕΙΝΟΥΝ ΜΟΝΟΙ ΤΟΥΣ

ΝΕΑ ΚΡΗΤΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 11/05/2023 σελ.26

Η μείωση της γονιμότητας και η αύξηση του προσδόκιμου ζωής οδήγησαν μεταπολεμικά στην προοδευτική αύξηση του ειδικού βάρους των ηλικιωμένων ατόμων, μια αύξηση μη αναστρέψιμη τις αμέσως επόμενες δεκαετίες, καθώς το πλήθος των 65 ετών και άνω θα συνεχίσει να αυξάνεται, ενώ ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας θα μειώνεται.

Η μείωση, όμως, της γονιμότητας (κυρίως δε η αύξηση της ατεκνίας) και της θνησιμότητας, σε συνδυασμό με τις αλλαγές στη σύσταση και διάλυση των συμβιώσεων (αύξηση της αμαμίας και των διαζυγίων), θα επηρεάσουν και τη δομή και σύνθεση στο μέλλον των νοικοκυριών των ηλικιωμένων.

Θα αυξηθούν ειδικότερα όχι μόνο οι 65 ετών και άνω συνολικά, αλλά και το πλήθος αυτών που στην καλύτερη των περιπτώσεων θα έχουν έναν πολύ περιορισμένο αριθμό ατόμων στο "στενό" οικογενειακό τους περιβάλλον, ενώ στη χειρότερη περίπτωση θα βρεθούν μόνοι. Έτσι, ακόμη κι αν υποθέσουμε ότι οι υφιστάμενοι οικογενειακοί δεσμοί δεν ατονήσουν τις επόμενες δεκαετίες και με δεδομένο ότι η οικογένεια σήμερα υποκαθιστά το κράτος πρόνοιας, το διακύβευμα είναι προφανές.

Πρόκειται για κάποια από τα στοιχεία και συμπεράσματα που αναφέρονται στο 15ο τεύχος της σειράς "Flash News", ένα ψηφιακό δελτίο που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του χρηματοδοτούμενου από το ΕΛΙΔΕΚ και υλοποιούμενου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Ερευνητικού Προγράμματος "Δημογραφικά Πρόταγμα στην Έρευνα και Πρακτική στην Ελλάδα".

Ο συγγραφέας του άρθρου αυτού, ο καθηγητής και επιστημονικός υπεύθυνος του προαναφερθέντος προγράμματος κ. Βύρων Κοτζαμάνης, εξετάζει κάποιες από τις επιπτώσεις των πρόσφατων δημογραφικών εξελίξεων στο οικογενειακό περιβάλλον των 65 ετών και άνω, και ειδικότερα από πόσα άτομα θα αποτελέσει το "στενό" οικογενειακό περιβάλλον των γυναικών που έχουν γεννηθεί στις αρχές της δεκαετίας του 1980 όταν υπερβούν τα 65 έτη, και πόσο διαφοροποιημένο θα είναι αυτό από το αντίστοιχο όσων γεννήθηκαν 60 χρόνια νωρίτερα, στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Η ίδια άσκηση θα μπορούσε φυσικά να γίνει και για τους άνδρες, τα συμπεράσματα ελάχιστα θα διαφοροποιούνταν, όπως αναφέρει ο κ. Κοτζαμάνης.

Τα στοιχεία

Συνοψίζοντας τα πορίσματα της έρευνάς του, ο κ. Κοτζαμάνης αναφέρει ότι οι γυναίκες που γεννήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1920 είχαν συνήθως τρία αδέρφια, από τα οποία ένα ή δύο απβίωσαν πριν αυτές συμπληρώσουν τα 65 τους έτη.

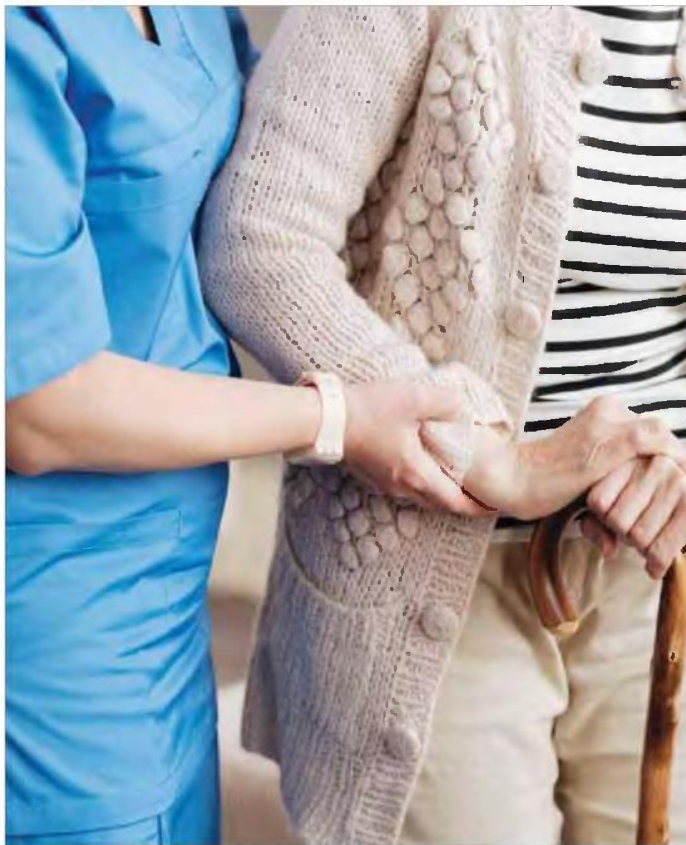
Οι περισσότερες από τις γυναίκες αυτές επιβίωσαν των δύσκολων συνθηκών της πρώτης μετά τη γέννησή τους εικοσαετίας, που χαρακτηριζόταν από μια εξαιρετικά υψηλή βρεφική, παιδική και νεανική θνησιμότητα, με αποτέλεσμα 60-70% από αυτές να επέζησαν μέχρι τα 65 τους.

Οι γυναίκες αυτές παντρεύτηκαν σχεδόν όλες (οι 9 στις 10) πριν από το 1955 με άνδρα κατά μέσο όρο 5 χρόνια μεγαλύτερο τους και ελάχιστα χωρισαν. Όλες σχεδόν - εκτός από λίγες άτεκνες - έκαναν τα παιδιά τους (2,5 κατά μέσο όρο) πριν από το 1960, και, συμπληρώνοντας γύρω από το 1985 τα 65 τους έτη, είχαν αυξημένες πιθανότητες να ζήσουν αλλά 15-17 χρόνια, το μεγαλύτερο τμήμα εκ των οποίων χωρίς τους συζύγους τους (αυτοί θα αποβιώσουν νωρίτερα, καθώς ήταν κατά 5 χρόνια μεγαλύτεροι τους και είχαν ταυτόχρονα και μικρότερο προσδόκιμο ζωής).

Οι γυναίκες αυτές, φτάνοντας στα 65 τους, είχαν συνήθως ήδη απωλέσει και τους δύο, γεννηθέντες πριν από το 1900, γονείς τους. Είχαν όμως συνήθως εν ζωή 2-3 παιδιά λίγο μικρότερα των 30 ετών, που ήταν σχεδόν όλα παντρεμένα (9 στα 10) και που το καθένα από αυτά είχε ήδη - ή θα αποκτησόσασ σύντομα - ένα ή δύο παιδιά. Οι γυναίκες αυτές, που είχαν γεννηθεί στις αρχές της δεκαετίας του 1920, στα μισά τουλάχιστον χρόνια της εναπομείνουσας μετά τα 65 έτη ζωής τους ήταν χήρες με 2-3 παιδιά και 4-6 εγγόνια ηλικίας συνήθως 10-20 ετών. Το πολύ στε-

Ποιοι κινδυνεύουν να μείνουν μόνοι τους

■ Οι επιπτώσεις των δημογραφικών εξελίξεων στο οικογενειακό περιβάλλον των άνω των 65 ετών

Η συζήτηση στη χώρα μας επικεντρώνεται κυρίως στη γήρανση και στη χαμηλή γεννητικότητα/γονιμότητα σε εθνικό επίπεδο, ως και στις άμεσες επιπτώσεις τους. Δεν έχει κατανοηθεί ακόμη η σημασία της αδράνειας των δημογραφικών δομών, που θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό και το μέλλον

νό οικογενειακό τους περιβάλλον περιλάμβανε επομένως στα τελευταία και πλέον δύσκολα χρόνια της ζωής τους 6-9 άτομα. Οι εγγονές τους, οι γυναίκες δηλαδή που γεννήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1980, θα έχουν συνήθως ένα ή δύο αδέρφια και 9 στις 10 από αυτές θα ξεπεράσουν τα 65 χρόνια. Τρεις στις τέσσερις θα κάνουν έναν πρώτο γάμο κατά μέσο όρο γύρω στα 30 τους με έναν άνδρα κατά 3 χρόνια μεγαλύτερο τους, οι περισσότερες (δύο στις τρεις) δε θα χωριστούν και θα φέρουν στον κόσμο ένα ή το πολύ δύο παιδιά (όλα σχεδόν μετά το 2010). Όλες σχεδόν αυτές οι έγγαμες γυναίκες, όπως καταλήγει ο κ. Κοτζαμάνης, θα ξεπεράσουν τα 65 τους χρόνια μετά το 2045, έχοντας αυξημένες πιθανότητες να ζήσουν άλλα 25 έτη, εκ των οποίων δύο στις τρεις με τον σύζυγό τους (αν δεν έχουν χωρίσει), έναν σύζυγο που θα αποβιώ-

σει συνήθως μια επταετία πριν από αυτές. Επομένως, στα πρώτα χρόνια της μετά τα 65 ζωής τους θα έχουν συνήθως γύρω τους ένα ή δύο παιδιά μικρότερα συνήθως των 30 ετών (αλλά πιθανότατα όχι ακόμη εγγόνια), ενώ θα διανύσουν τα περισσότερα από τα 25 περίπου εναπομείναντα χρόνια τους με τον ηλικιωμένο σύζυγο-σύντροφο τους (όσες φυσικά έχουν), τα παιδιά τους - που την ίδια περίοδο θα είναι πλέον σε "ώριμη" ηλικία - και τα 2-3 ανήλικα εγγόνια τους.

Μικρότερο στενό περιβάλλον

Επομένως, την τελευταία περίοδο της ζωής τους το "στενό" τους περιβάλλον θα αποτελείται από 2-5 άτομα, πολύ λιγότερα από τα 6-9 που είχαν γύρω τους στα τελευταία χρόνια της ζωής τους οι γυναίκες με την ίδια οικογενειακή κατάσταση που γεννή-

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ Πώς διαμορφώθηκε το δημογραφικό τοπίο

Συμπερασματικά, τονίζατο Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων ο κ. Κοτζαμάνης, «θνησιμότητα, γονιμότητα, σύσταση και διάλυση των συμβιώσεων, εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση τις τελευταίες δεκαετίες διαμόρφωσαν το σημερινό δημογραφικό μας τοπίο. Η συζήτηση στη χώρα μας επικεντρώνεται κυρίως στη γήρανση και στη χαμηλή γεννητικότητα/γονιμότητα σε εθνικό επίπεδο ως και στις άμεσες επιπτώσεις τους. Δεν έχει κατανοηθεί ακόμη η σημασία της αδράνειας των δημογραφικών δομών, που θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό και το μέλλον», σημειώνει.

«Δε μας έχουν προβληματίσει, επίσης, ούτε η εξαιρετικά διαφοροποιημένη χωρική ταχύτητα της επερχόμενης γήρανσης, ούτε οι άλλες - εκτός από αυτές που σχετίζονται με την αγορά εργασίας - επιπτώσεις της, όπως οι μη αναστρέψιμες μεσοπρόθεσμα αλλαγές της δομής των νοικοκυριών και των οικογενειών των ηλικιωμένων. Αλλαγές που θα οδηγήσουν - ιδιαιτέρως δε στα αστικά κέντρα - σε όλο και περισσότερα άτομα 65 ετών και άνω, που θα βρεθούν την τελευταία περίοδο της ζωής του είτε μόνο είτε με πολύ λιγότερα σ' ό,τι στο παρελθόν άτομα στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον.

Όμως, ακόμη και αν πιστεύουμε ότι οι υφιστάμενοι οικογενειακοί δεσμοί δε θα ατονήσουν ιδιαίτερα τις αμέσως επόμενες δεκαετίες, δεν είναι δεδομένο ότι η οικογένεια θα συνεχίσει να υποκαθιστά σε τέτοιο βαθμό - όπως το κάνει ακόμη - το κράτος πρόνοιας. Αν δεν προετοιμαστούμε έγκαιρα για τις επερχόμενες και στον τομέα αυτό αλλαγές και συνεχίζουμε να θεωρούμε ως μη "παραγωγικές" δραστηριότητες και υπηρεσίες για τους ηλικιωμένους και τους υπερήλικες, θα βρεθούμε πολύ γρήγορα μπροστά σε αδιέξοδο». «Επομένως, και στον τομέα αυτό, προσρμογή στις αναμενόμενες αλλαγές (pre - activity) και ενεργές δράσεις (pro - activity) θα πρέπει να αντικαταστήσουν τις πάσους αναμονής», καταλήγει.

θκαν 60 χρόνια πριν. Τα δε παιδιά των γυναικών αυτών, για τη μεγαλύτερη περίοδο ανάμεσα στα εφημερότατα μέλη γενεάς της μητέρας και τον θάνατό της, θα έχουν, ταυτόχρονα, μη ενήλικα τέκνα και δύο εν ζωή γονείς (εκ των οποίων ο ένας πιθανότατα με προβλήματα υγείας). Σε αντίθεση, επομένως, με τα παιδιά όσων γεννήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1920, θα έχουν συχνά την ευθύνη της φροντίδας τόσο των υπερήλικων γονιών τους, όσο και των ανήλικων τέκνων τους για μια μεγαλύτερη περίοδο. Μια σημαντική μειοψηφία όμως των γυναικών που γεννήθηκαν λίγο μετά το 1980 δε θα έχει παιδιά (μία στις τέσσερις). Οι γυναίκες αυτές, ένα τμήμα των οποίων δε θα έχει πιθανότατα και σύντροφο ή σύζυγο, θα ζήσουν εφόσον δεν έκαναν παιδιά είτε μόνες τους είτε με τον επίσης ηλικιωμένο - εάν έχουν - σύντροφο ή σύζυγο. Το "στενό" οικογενειακό τους περιβάλλον θα περιλαμβάνει, επομένως, στην καλύτερη των περιπτώσεων μόνον αυτόν (εάν υπάρχει και για όσο ζει).